

Sorteringsamfundet er over os

ETISK FAREZONE. Gentest udvider for alvor mulighederne for at sortere de uønskede fra. Men det gør da noget ved mennesker, hvis vi reduceres til en skrotbunke af løsdeler, som man bare kan ændre på, mener formanden for Det Etske Råd Erling Tiedemann.

Af journalist Britta Søndergaard, Aktuelt

'Hver uge har sit drama. På det etiske område er det kun fantasien, der sætter grænser for, hvad vi skal tage stilling til. Man må nok sige, at forskerne virkelig er blevet sluppet løs.' Formanden for Det Etske Råd Erling Tiedemann er efterhånden en garvet etisk debattør. På det solide egetræsbord i den store hjørnestue ligger en af de aktuelle avishistorier.

Om et spansk ægtepar i reagensglasbehandling, der med forskernes hjælp frasorterede tidlige pigefostre. På den måde har ægteparret sikret sig, at mandens blødersygdom ikke går i arv til børnebørnene. Blødergenet videreføres nemlig kun af piger.

Fra privaten i den store gamle lejlighed på Vesterbrogade i København passer Erling Tiedemann sit ulønnede job som leder af pastoralcentret, der er en lille forlagsvirksomhed under den katolske kirke. Selvom dåbsattesten viser 68 år, har han ikke tid til at være pensionist. Øjnene bag de tykke brilleglas lyser af energi, og talestrømmen er nærmest hæsblæsende. Hver formiddag dumper 'det etiske klask' ind ad brevsprækken med digre rapporter.

Samtidig rejser Erling Tiedemann landet tyndt for at holde foredrag i 'det solide Danmark'. Ude i forsamlingshusene, hvor mennesker betragter den ny medicinske teknologi med sund skepsis og ikke går på halen, fordi de har hørt om ny genetisk opdagelse i fjernsynet.

CV'et på hans nyoprettede hjemmeside fylder adskillige A-4-ark. I 20 år var venstremanden Erling Tiedemann amtsborgmester i Vejle Amt. Han var en af de første, der tog fat på den vanskelige debat om prioritering af sygehusenes behandlinger.

'Dengang mente de fleste på tværs af partier, at sygehusene skulle tilbyde alle behandlinger. Men vi, der sad bag kulissen, kunne se, at det var en stor illusion. Problemet er, at vi kan mere rent medicinsk, end vi magter.

Der er en nøje sammenhæng mellem etik og prioritering. Hvis ikke prioriteringen i sundhedsvæsenet bygger på nogle overordnede værdier, bliver det de højestråbende, der får,' siger Erling Tiedemann.

REALISEREDE EN DRØM

For fem år siden besluttede Erling Tiedemann at stoppe den politiske karriere. Det blev begyndelsen på et helt nyt liv.

'Man skal ikke sidde for længe, så er der en fare for, at man bliver prop i systemet,' siger Erling Tiedemann.

Erling Tiedemann er katolik og har interesseret sig for teologi, siden han var ung. Sammen med sin kone realiserede han en gammel drøm. Ægteparret flyttede til Paris for at studere. I to år boede de i en lejlighed på 40 kvadratmeter, mens de fulgte bibelstudier.

'I dag er vi enige om, at det er noget af det bedste, vi har gjort. Det var som at blive gift på ny. For nogle kan det komme som en ubehagelig overraskelse, når man går på pension og skal hjem til ægtefællen, men i vores tilfælde gik det godt,' siger Erling Tiedemann. I dag glæder han sig over, at han ikke længere skal bruge kræfter på at bringe sig i position som politiker.

'Man kan sidde i Det Ethiske Råd i seks år, og jeg har nu siddet i tre. Jeg skal ikke længere bruge energi på at blive genvalgt. Det er en stor frihed i forhold til tidligere.'

INGEN GARDINER

Kloning af menneskelige celler og gentests, der kan forudsige et menneskes risiko for at udvikle en sygdom mange år ud i fremtiden.

Det er blot et udpluk af de spørgsmål, som Det Ethiske Råd arbejder med.

Erling Tiedemann understreger, at det er en debat uden færdige svar.

'Lige så vel som det ikke duer at være jubeloptimist, lige så forkert vil det være at trække gardinet for og afvise alle nye opdagelser.' På den ene side står, at vi virkelig må klappe i hænderne over nogle af de videnskabelige fremskridt, der er sket.' Tag

sådan noget som genteknologien. Tænk, hvis vi på baggrund af et menneskes genetiske profil bliver i stand til at forudsige udviklingen af en bestemt sygdom, og så samtidig kan sige: Hvis du lægger din livsstil om, eller får en forebyggende behandling, så kan du helt undgå at blive syg."Men medaljen har også en bagside. Vi kan risikere at få en viden om en sygdom, som slet ikke kan forebygges,' siger Erling Tiedemann. Han frygter, at de nye muligheder vil øge tendensen til at sortere de uønskede fra.

'Vi har udviklet et sorteringssamfund, hvor vi sorterer dem fra, der ikke dur. Og ikke at du, det betyder såmænd bare, at man ikke er fuldkommen. I forbindelse med kunstig befrugtning undersøger man i dag arveanlæg, inden det befrugtede æg overhovedet bliver sat op i livmoderen. I takt med udforskningen af de menneskelige gener vil sorteringsmulighederne vokse enormt,' siger Erling Tiedemann.

EN BUNKE AF LØSDELE

Vi vender tilbage til historien om den spanske familie, der besluttede at sortere de tidlige pigefostre fra for ikke at videreføre en blødersygdom til børnebørnene.

'Ud fra en kortsigtet betragtning er det udmærket, at den familie får nogle sunde børnebørn. Men ude i forsamlingshusene er der en klar fornemmelse af, at der er noget galt."Mange af disse nye teknologier kan måske isoleret set være godt for den enkelte familie. Men på et mere overordnet plan har brugen af disse teknologier den virkning, at der sker noget med os som mennesker. På en eller anden måde bevæger mennesket sig fra at være skabt som noget særligt til at blive produceret som noget bestemt. Eller som min kone udtrykker det: Det er da underligt, at man efterhånden kan se på sig selv som en skrotbunke af løsdele, der lige så godt kunne være sat anderledes sammen."Det massive budskab fra almindelige mennesker er, at vi vist nok har at gøre med noget, der er ved at løbe løbsk. Vi ser det stærkest komme til udtryk i modstanden mod gensplejsningen af planter,' siger Erling Tiedemann.

Han mener, at vi er nødt til at spørge os selv, hvad de nye teknologier betyder for hele menneskesynet.

'Hvis vi begynder at sortere, begynder vi på udstødelsen overalt. Vi er inde i en udvikling, hvor sorteringen af mennesker er meget skrap. Tænk blot på arbejdsmarkedet,' siger Erling Tiedemann, der ser nogle dybe sammenhænge mellem fosterdiagnostik, abortpraksis og de omsorgssvigt, der sker over for gamle mennesker.

'Hvis man ved livets begyndelse mener, at de liv, der ikke kan klare sig, er uden værdi, og hvis forståelsen af menneskeværd knytter sig til de fejlfri, så vil det i sidste ende også føre til omsorgssvigt over for de gamle og svage,' siger Erling Tiedemann.

WILD WEST-ETIK

I USA er der allerede eksempler på arbejdsgivere, der kræver genetiske tests af de ansatte. Og i Storbritannien har regeringen for nylig givet grønt lys for, at forsikringsbranchen kan bruge gentests.

Erling Tiedemann tvivler på, at vi herhjemme kan holde os fri af den internationale udvikling, selvom det i dag er forbudt for en virksomhed at forlange genprøver blandt ansatte eller kunder.

'Hvis disse ting påvirker Danmarks konkurrencesituation, så kommer vi under pres. Et af problemerne på det etiske område er, at Danmark og hele Europa har så svært ved at stå imod USA,' siger Erling Tiedemann, der gør en sjælden undtagelse og taler politik.

'En af grundene til, at jeg har stemt ja ved hver eneste EU-afstemning, er, at EU er et meget vellykket fredsprojekt. Men efterhånden er jeg også begyndt at se, hvor nødvendigt det er, at Europa kommer til at udgøre et tilstrækkeligt stort marked. I Europa har vi en større bevidsthed om etiske spørgsmål end amerikanerne, og kun på den måde kan modstå vi det pres og den wild west-etik, som vi møder.'

DET VILDE MARKEDS ETIK

I det hele taget er venstremanden Erling Tiedemann bekymret over det vilde markeds tiltagende indflydelse på forskningen og etikken.

'Vi er bestemt ikke teknologifjendske, men en af de lidt mere triste opgaver i Det Ethiske Råd er at problematisere det glansbillede, som vi ofte præsenteres for i medierne."Hele den traditionelle forskningskultur er under pres. Forskerne er begyndt at holde deres viden tæt ind til kroppen, fordi der er mange penge på spil. Når vi ser en eller anden forsker trinde frem på skærmen, så er det i dag nødvendigt at spørge:

Hvilket firma har han aktier i? Der er kommet et medicinsk-industrielt kompleks i en helt anden form end tidligere. Vi så det i forbindelse med gennemførelsen af EU's patentdirektiv. Når en patientgruppe har behov for en ny medicin, der for eksempel er

baseret på brug af abortfostre eller kloning, så rejser patientforeningen til Bruxelles for at lave lobby-virksomhed på billetter betalt af medicinalindustrien. Man taler så meget om magtudredning, og netop på det her område har vi i den grad brug for at vide, hvem der trækker i trådene.'.

Alligevel ser Erling Tiedemann med en vis fortrøstning på fremtiden.

'Ligesom vi ikke fik genoprettet miljøet første dag, vi oprettede et miljøministerium, så får vi heller ikke rettet etikken op på en gang. Det går op ad bakke, og det går ned ad bakke. Men flere og flere er bevidste om, at det ikke er alle nye opdagelser, der bør tages i brug.'.